

לאורו

גליון 13
ויגש, ה'תשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

יהדות
ומדיניות

המשטר המדיני (ה)
הרב אורי שרקי

ביאור
ל"מידות
הרא"ה"

שלהבת האהבה
הרב יצחק חי זאגא

"בינו
שנות
דור ודור"

קנאה ואהבה
הרב ליאור לביא

האם יהודה יגש אל יוסף?
יובל פרוינד

'אורות התחיה', משנה ג (ג)
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

הסודיות הכוללת (א)
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"תפילה וצעקה ותשובה מעומקא דליבא,
והתגלותה בפועל אל המעשים בתיקונם,
מוכרחת היא להיות מוקדמת לכל הופעת
אור השגה עליונה"

(אורות התשובה פרק י, יא)

האם יהודה יגש אל יוסף?

יובל פרוינד

היכולת של יוסף להנהיג את החומר ולהיות מחובר אל הטבעיות, להיות אוניברסלי - ועדיין לחיות חיי קודש ואמונה - היא התכונה המנצחת של בני רחל. יוסף מדבר את שפת העולם ולכן גם יכול להוביל אותו. הוא רואה את הקדושה מתקנת את סדרי העולם והחיים.

לעומת זאת יהודה עסוק בצד הישראלי הבודד. בתורה ורוח הקודש הישראלית שאין להם דבר וחצי דבר עם העולם ושלא תלויים במציאות ולא מתחשבים במציאות:

"והצד השני (של יהודה) הוא העניין המתייחד לישראל עצמם, שעל זה נאמר "ד' בדרך ינחנו ובגויים לא יתחשב", מצד תורת ד' והקדושה העליונה המיוחדת לישראל עם קדוש."

המתח בין שתי סגנונות הקדושה הללו מתבקש: זאת - מבקשת את העולם וזאת - מתעלה מעליו. זאת - צועקת אוניברסליות וזאת זועקת - התבלולות. זאת - עוסקת בחומר וזאת - מתנזרת ממנו. זאת - רואה את העיקר במציאות החיצונית ומה שמתרחש בה, וזאת - רואה את העיקר בתורה ובתהליך הרוחני. לא פלא ששני הצדדים הללו "רדפו" זה אחרי זה לאורך ההיסטוריה והמרדף עדיין לא הסתיים גם בישראל תשע"ח.

נחזור לתרס"ד. מה רואה שם מרן הרב קוק זצ"ל? **"והנה כל זמן שמתדמה, מפני הפירוד השורר בגלות, שב' הכוחות (יוסף ויהודה) הם באמת נפרדים זה מזה, עד**

"המספד בירושלים" הוא תמצית נאום שנשא מרן הראי"ה קוק זצ"ל בעצרת פומבית ביפו ב"שבעה" לפטירתו של ד"ר בנימין זאב הרצל, כחודש תמוז שנת תרס"ד.

מרן הרב זצ"ל עלה ארצה בכ"ח אייר תרס"ד. הוי אומר, נאום זה הושמע כחודשיים אחרי עלות הרב ארצה.

בספר **"גנזי הראי"ה"** נתפרסם מכתב אותו שיגר הרב זצ"ל אל חותנו האדר"ת זצ"ל, ממנו ניתן להסיק כי בירושלים הוטחה ביקורת גלויה על הרב זצ"ל בגלל נאום זה. היו שהאשימו את הרב שהוא נענה להזמנה לנאום בגלל רדיפת כבוד, ועוד האשימו אותו על שדרש בשבחו של הרצל... עיקרי השיחה הועלו על הכתב כדי להבהיר את תוכנה.

בהספדו המפורסם הזה של מרן הרב קוק הוא מאפיין את הכוחות של יוסף ויהודה באומה הישראלית, ובוחן האם אחד הצדדים יכול לגשת אל השני:

"וכמו בתחילה מעשי אבות סימן לבנים - יוסף היה המשביר, ששלח אותו אלקים לפליטה גדולה להחיות עם רב, והחיה את יעקב ובניו בחיי החומר.. והיה נבלע בין האומות, וידע שבעים לשון, שהוא מורה על הצדדים שיש יחש שיווי (דמיון) בין ישראל לעמים כולם, ומ"מ ידע כח קדושתו"

יוסף מייצג את הקדושה ששורה בתוך החיים.

המשך המאמר בעמוד 16

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

משנה ג (חלק ג)

מעגלי התבוננות ל"אורות התחיה"

הרב שלמה לוי

משנה ג

הדעה האלהית למין מכניקה טבעית עורת-חרשת, אסורה בדעות עקרות, שאין להן מה להפרות ומה להחיות, כי-אם "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון".

הצד הלאומי אהבת הארץ העם ושפתה, השואב את רוחו מהיסטוריה של האומה בארצה, אינו מספיק כדי לבנות את ערכיה של האומה. אנו צריכים לינוק את מהותנו מעומק החיים שלנו מהדבקות באלוקות, מהתחברות לעברנו הבא לידי ביטוי באהבת התורה ומצוותיה כך תגדל אהבת הארץ והאומה. היחס הנכון והראוי בקשר והקירבה האלוהית אינו יכול להבנות על היחס "מצוות אנשים מלומדה" שהוא מבטא רפיון וחולשה בעבודת ד', הבאה לידי ביטוי במחנק המקיף את הנפש, בעשייה שנובעת מהרגל וקביעות ואין באה חיות ושמחה. אנו שואפים לקשר חי מפרה חם מאיר ומעורר לחיים של יצירה. מן הרב זצ"ל בספרו "אורות התורה (פרק ב משנה ה) מבאר את עומק החיים הישראליים הטמונים בלמוד התורה:

"תורה לשמה עושים חסד עם כנסת ישראל. הא כיצד, רוח האמה מתחזק על ידי מה שבניה מתפרנסים בפרנסתם הרוחנית מפרי רוחה, והתורה כלה היא מלאה רוח ישראל, וכל יחיד העוסק בתורה הוא מגלה כח חיים חדש בנשמת ישראל על ידי המזון הנשמתי שהוא מקבל מהתורה. וכל מה שהתלמוד יותר מואר ומכתיר יותר בדעה רחבה ובשכל טוב, וכל מה שמתוספת בו יותר נדיבות לכב וטהרת נפש, כן

התחיה צוברת את כל אידאלינו הנצחיים וגונזתם בהתחלתה במעשים קטנים, בהשתדלות מתנחלת לדורות לשוב אל הארץ אל המקום שזכיותינו וסגלותינו ממתנינו לנו, בהתיחסות של כבוד לכל אוצרנו בעבר ורוח נשא לקראת התרוממות האמה בעתיד, ההולך ומתעלה על-פי חפצנו ועבודתנו.

בתהליך של שיבה - חיבור בין פרט וכלל

השיבה של עם ישראל לארץ ישראל בדורנו, כוללת בקרבה אידיאליים רבים ונעלים, המיוסדים על התורה ומצוותיה לכל רבדיה ומרחביה. אך התהליך של השיבה וההתקשרות לערכיה הוא איטי "ואני אתנהלה לאטי, לרגל המלאכה אשר-לפני ולרגל הילדים". צריך לבנות את הקומה הרוחנית של האומה, את עמוד השדרה אשר עליו תישא את ייעודיה ומטרותיה. בתחילה האומה צוברת את ערכי הקודש בחיים בפעולות קטנות, אשר הולכות ובונות את המיזוג הנכון בין הקודש לחול בחיי האומה בארצה.

אל תקרי 'בניך' אלא 'בוניך'

החבה ההיסטורית לעם ולארץ מרחת להתפרנס מהאמונות והדעות של העבר, אמנם כל זמן שמתעלה שאיפת רוחנו מתגדל בנו אור העבר, וקל-והמר שלא יתקטן, לא יסוף, ולעד לא תחזר בקרבנו

כח החיים הישראליים הולך ומתגלה על ידו ונותן להאמה כח ושמתח חיים להתעורר ולקום".

עקיבא - ניחמתנו!

ואם גם נדמה בכהות עין שהעבר הוא, לפי עלוינו העתיד, מערפל, יזרח עליו האור ויזרח ויוציא אל הפעל את גניזותיו. "אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור, אלה הדברים עשיתם ולא עזבתים" - "עשיתם כבר לרבי עקיבא וחבריו".

גם אם ישנם המתבוננים בהסתכלות שאינה כהירה ומאירה במציאות של קיום תורה ומצוותיה, איזהו אור קלוש מהעבר שאין בו ח"ו כדי לפרנסנו פרנסה רוחנית עמוקה ואיתנה בחיינו המתחדשים בארץ ישראל, ידע נאמנה שהסתכלות זו אינה נכונה ואינה אמיתית. הדבר יתברר כאשר תזרח שמש הגאולה והמציאות תתגלה בצורתה המלאה והשלמה, איך כל הצעדים הקטנים לקראת הגאולה כבר היה חבוי בהם אור גדול, וכל פרט מהתורה ומצוותיה מוביל אותנו לישועה ולגאולה השלמה. תורת העבר מימי התנאים והאמוראים ראשונים ואחרונים בפשט ובסוד, הם המעיין בלתי נלאה לא נס לחו ולא נסתמה נביעתו, ממשיך את מימיו ומרווה את העולם באידיאליים עליונים.

כך מתואר הדבר במדרש (במדבר רבה פרשת חקת פרשה יטו),

"ויקחו אליך פרה אדומה" אמר רבי יוסי רבי חנינא אמרו לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך - אני מגלה טעם פרה אבל לאחר - חוקה! [אמר הקב"ה למשה לך אני מגלה סוד פרה אדומה אבל לאחר היא חקה שאין להבין טעמה]. דאמר רב הונא כתיב (תהלים עה) "כי אקח מועד אני מישרים אשפות" [כך אמר הקב"ה לכשיבוא אותו "מועד" שהוא אחרית הימים, מועד הגאולה העתידה אגלה סודות וטעמי התורה שהם ישרים ולא בלתי מובנים כחוקה וגזירה שאין בה טעם] וכתיב (זכריה יד) "והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון" "יקפאון" כתיב, דברים המכוסין מכם בעולם הזה עתידים להיות צופים לעולם הבא, כהדין סמיא דצפי [כסומא הזה כשהוא מתפקח ומתחיל לצפות ולראות דברים חדשים לו] דכתיב "והולכתי

עורים בדרך לא ידעו" וכתיב (שם ישעיהו פרק מב) [בחזון אחרית הימים יפקח הקב"ה את עיני ישראל לראות ולהבין בחכמה בסודות מצוות ד']. "אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם" 'אעשה' - אין כתיב כאן אלא 'עשיתם' שכבר עשיתי לרבי עקיבא וחבריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו [הקב"ה עשה זאת כבר מלפנים לר' עקיבא וחבריו, רזי תורה שלא נגלו בהר סיני והיו מוטמנים ברמזים שבאותיות התורה, נגלו לר' עקיבא שהיה דורש על קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, כך לעתיד לבוא יגלה הקב"ה אור יקרות] "וכל יקר ראתה עינו" (איוב כח) זה רבי עקיבא וחבריו".

תיקון המגמה הכללית

אם היחש האישי, של כל פרט בכל דרכי החיים, במלאם ובטובם, בכל עדינותם ומתקם, בכל חם עֲדַנְת אֶהְבֶתֶם ורעם עז גבורתם, אל הרוח הלאומי הפללי, השואף רק אל הטוב האלהי בכלל, בכל ועל כל, ואתו אל כל ארחות חיי ונתכסיהם, לא פתח עדין, - ילך הלוך והתפתח לפי תגברת רוח עמנו, וכשיגיע בזה למדה זו שיהיה קולו נשמע בעולם המדיני, כשם שהוא נשמע בעולם המוסר והאלהות, אז יגלה את עצמו וכחו.

במשך אלפים שנות גלות ניתקנו מהמערכות הכלליות של מלכות, בית מקדש, נבואה, כהונה, הגלות בנתה את תורת הפרט. עסקנו בגלות בקיום הפרט ונתנית טעם לכל הקשיים והצרות, העוברות על האומה. במשך תקופה ארוכה זו לא עסקנו במגמה הכללית, בהשראת שכינה בתיקון עולם במלכות שדי, להיות ממלכה מדינה השואפת לנהל את חייה לפי הטוב האלוהי. מצב זה גרם לכך שעדיין לא פותח היחס והשייכות של הפרט אל הרוח הלאומי, הפרט צריך לחוות לחיות ולחוש שהוא יונק את חיי מנשמת הכלל עד הפרטים הקטנים בחייו. הכוח הכללי של האומה ילך והתגלה כאשר האומה תגלה את אהבתה אל התורה, הצדק, הטוב האלוהי, ואותה תשפיע לעולם כולו ובעבורו.

הסודיות הכוללת (חלק א)

מערכת חכמת הקודש, אורות הקודש, חלק א פרק ז

אלדד פרי

הפילוסופיה של העת העתיקה התימרה להתייחס לכלל רבדי המציאות, גם המטאפיזיים. על אף שהיא לא צדקה בהשקפותיה ועל אף והיא לא הצליחה לעסוק בכל רבדי המציאות, עדיין היא ראתה עצמה חופשית לעסוק גם ביסודות רוחניים. לעומתה, הפילוסופיה החדשה איננה עוסקת אלא ברובד הגלוי של המציאות. אין לה יומרה לעסוק ברבדים הנסתרים. זאת, היא משאירה לתיאולוגיה.

ערעור תורת ההכרה

הערעור המשמעותי על יסודות הפילוסופיה של העת העתיקה, הגיע מכיוונו של רנה דקארט (1596-1650) בספרו 'הגיונות על פילוסופיה ראשונית'. בספרו זה, שמטרתו המוצהרת הייתה הוכחת קיום האל והישארות הנפש, מערער רנה דקארט את יסודות 'תורת ההכרה' הידועה עד תקופתו, תוך הטלת ספקות משמעותיים באמינות החושים. סופו של דבר מגיע דקארט לזודאות, משום שהוא מתבונן אל נפשו פנימה ומוצא את מי שמטיל את כל הספקות המתוארים בספרו. בספרו הקודם של דקארט ('מאמר על המתודה') הוא טבע את הפתגם הנפוץ: "אני חושב, משמע אני קיים", המוכר גם כ-'קוגיטו' (cogito ergo sum בלטינית).

תפיסתו של דקארט שהייתה רציונליסטית, עברה ביקורת מצד אחד ופותחה מצד אחר, על ידי הפילוסופים הרציונליסטים שהושפעו

לאחר שישה פרקים אשר עסקו בהגדרת חכמת הקודש, מקורה וחובת הדור הזה, דור הגאולה, לעסוק בה, ערך הרב הנזיר את הפרק הבא כהמשך ישיר לששת הפרקים הראשונים.

נראה, כי לפי גישת הרב צבי יהודה בעריכה, היתה פיסקה זו מופיעה בהקשר אחר. פסקה זו מופיעה ב-'שמונה קבצים' (הקבצים המקוריים של 'אורות הקודש' לפני עריכת הרב הנזיר) בקובץ ה', פסקה קע"ה.

מקור שם אלוהי ישראל

הרב הנזיר היה בקי בפילוסופיה, הן העתיקה, הן זו מימי הביניים והן הפילוסופיה החדשה, בצורה יוצאת דופן. לדידו, לאחר הצגת 'חכמת הקודש' עולה מאליה שאלת היחס בין הפילוסופיה לבין חכמת הקודש. וכך, על אף שנושאים פילוסופים כבדי ערך, הן בצד ההכרתי והן בצד האתי, ימצאו את מקומם מאוחר יותר, הרי ששאלת היחס בין חכמת הקודש לפילוסופיה ראוי להתברר מלכתחילה.

"הפילוסופיה אינה משתרעת כי אם על חלק ידוע של העולם הרוחני, בטבעה היא נתוקה ממה שהוא חוץ לגבולותיה, ובזה עצמו היא מפורדת בפנימיותה פירווד מהותי. סיגול ההכרה, איך כל הדעות הרגשות והנטייות כולם מקטנם ועד גדלם מחוברים זה בזה, ואיך הם פועלים זה על זה, ואיך עולמות נפרדים מאורגנים יחד, זה אין בכחה לצייר. ולזאת תשאר תמיד הגיון אריסטוקרטי, מיוחד ליחידים שבבני האדם".

זמן ואנטינומיות מסוימות חדלו מלהתקיים ואולי דווקא משום שהן חדלו להתקיים, הרי שברור שדרך הטיעון, דרך הסקת המסקנה הפילוסופית היא מוטעית, או לכל הפחות, מובילה למסקנות שגויות.

הרב הנזיר נוטה לחשוב שעל כגון זה מדבר הרב בראש הפרק. לדוגמה, מביא הרב הנזיר את ארבעת האנטינומיות המוצגות אצל קאנט בספרו 'ביקורת התבונה הטהורה' (עמ' 226 במהדורת ברגמן). אנו רואים שם לצורך המשל, כי בעת חיבור הספר (1787), יציאת המהדורה השנייה, יכול היה קאנט להניח שתי הנחות סותרות לגבי העולם ולהוכיח את שתיהן.

מצד אחד הונח: "העולם יש לו התחלה בזמן, והוא תחום בגבולות גם מבחינת חלל" והובאה הוכחה לכך. מנגד הונח: "העולם אין לו התחלה ואין לו גבולות בחלל, אלא הוא אין סופי, הן מבחינת הזמן והן מבחינת החלל" (שם, עמ' 231-226 בהוצאת ברגמן. אמנם יש תרגום חדש מצוין של פרופ' ירמיהו יובל מאז 2013, אך ה-"גרסא דינקותא" שלי נזקפת לתרגום ברגמן - רוטנשטרייך שהיה הנפוץ עד אז).

מי שיקרא היום את ההוכחה לטענה השנייה, שעה שהוא יודע כי העולם תחום בגבולות מאוד ברורים וכי יש לו התחלה בזמן, יכול לעמוד בנקל על הבעייה הגדולה של הפילוסופיה.

באגרתו לשמואל אלכסנדרוב (אגרות הראיה, א, מד), מרחיב הרב בלשון ברורה את אשר כתב כאן בלשון סתומה. האיגרת הזו ראויה ללימוד מעמיק במספר מאמרים כשלעצמה, אך משהו מהכתוב בה מוכרח לבוא פה בהקשר לדברי הרב בראש הפרק:

"אור ישראל קרוב הוא מאד להגלות, אם נרצה באמת להיות חכמים וצדיקים ובעלי תשובה מאהבה נקרב הרבה את קץ גאולתנו, ואת ישועת האנושיות כולה התלויה בנו הרבה.

הננו עומדים למעלה מכל היאושים, אפילו היותר מגוונים ונאים הנם רק טיה טפל, אפילו "השיבה אל קנט" אינה חובקת אפילו את החלק היותר קטן מעוונם של ישראל.

ממנו: ברוך שפינוזה (1632-1677) גטפריד וילהלם לייבניץ (1646-1716) וכן היוותה כר פורה לפילוסופים האמפיריציסטים שהושפעו אף הם ממנו ובהם: ג'ון לוק (1632-1704), ג'ורג' ברקלי (1685-1753) ודייוויד יום (1711-1776).

לכסוף, מכל אלה, הושפע עמנואל קאנט (1724-1804) ועל אף שלאחריו הופיעו עוד גדולים ורבים, בכל הקשור לתורת ההכרה של העת החדשה, מתייחס הרב בדרך כלל לפילוסוף עמנואל קאנט.

את הבעייה שהציף רנה דקארט, שהחושים מטעים אותנו מעת לעת וכיצד ניתן, אם כך, לסמוך עליהם? פתר קאנט בדרך משלו - כניעה לכך שלעולם לא נדע מהו העולם באמת. אנו נדע אך ורק כיצד העולם נתפש אצלנו. "העולם כשלעצמו" הוא מחוץ להשגתנו האמיתית, אנו יכולים להכיר רק את "העולם כפי שהוא נתפס בתבונתנו".

חלקייתה הרוחנית של הפילוסופיה

בנסיבות אלה, ברור המשפט הפותח של הפרק: **"הפילוסופיה אינה משתרעת כי אם על חלק ידוע של העולם הרוחני, בטבעה היא נתוקה ממה שהוא חוץ לגבולותיה"**. הניתוק הזה איננו רק כמותי. הניתוק הזה הוא ניתוק מהותי אומר הרב.

יש אמת באמירת קאנט ככל שאנו מדברים בתורת האלוהות. בו יתברך לא ניתן לדבר ואת עצמותו אין לתאר. כל ניסיון כזה מוביל לפגאניות, עבודה זרה עבורנו. ניתן לדבר אודות רצונו או מידותיו. יחד עם זאת, אנו פוגשים את העולם כשלעצמו. איננו רואים את כלל התמונה, אך המפגש הוא מפגש אמיתי עם העולם כשלעצמו.

השתרעותה של הפילוסופיה אך ורק על חלק ידוע של העולם הרוחני, מביאה אותה למצב בו היא קרועה ונתוקה. יש בה קרעים עצמיים. היא עצמה יכולה להוכיח (על פי הכלים שלה עצמה) שני הפכים כנכונים. הסתירה הלוגית הזו קרואה "אנטינומיה". גם אם חלף

ולא האפיסה של הבודהיות, כ"א ההויה העליונה המשמחת את הכל ומחיה את הכל, ומתגלה ע"י הגילוי הסוביקטיבי שבלב כל דורשיו ומשיגיו, "וכל אחד ואחד מראה באצבעו הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ד' קוינו לו נגילה ונשמחה בישעתנו", "אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלקיו.

לא לקנט נשוב, כ"א לים סוף, לסיני, ולירושלים, לאברהם, למשה, לדוד, לרבי עקיבא ולר"ש בן יוחאי, ולכל אהובינו שהם חיינו ומשוש לבנו עדי עד. "פנו דרך ד' ישרו בערבה מסילה לאלקינו". "והיה שם מסלול ודרך, ודרך הקודש יקרא לה- והלכו גאולים".

כל מה שהיותר חכמים והיותר מעולים יכולים הם לחשוב, כבר נמצא באוצרנו בצורה יותר שלמה, יותר עליונה, והעיקר יותר אלקית; זה הוא ההבדל שבין האפס - והכל.

עכשו ב"ה הננו עומדים קרוב אל החוף. הננו יכולים לשאת את דגלנו ברמה. הרוח הטהור והקדוש, הנובע מתוך מקורנו, הכניע כבר תחתיו בכח את כל העולם המוסרי והמדעי, עד שאין אנחנו צריכים עכשו להתעלם מלהכריז את נצחוננו.

אמנם כמובן הכרוז הזה לא ישמע בעולם כ"א ממקום שהתחיל להיות נשמע, ממקום שיצאה האורה, מהר ציון, אפילו היותר חלושי הרוח שבנו חיה יחיו, יקומו יעמדו על רגליהם.

עכשו, שכ"כ רחבה וגדלה פעולתנו הרוחנית, על קיומנו ועל העולם המלא, מה יוכלו חלושינו להיות נוקפים את לבכם, רק באי-היכולת להציג את העבר נגד עיני החושים החיים. א"כ שמא כל החלק הספורי שבתורה, אומרים הם, איננו כ"ו דברי אגדה ולא דברים שבפועל".

אמת הדבר, שמאז מעולם ידענו, ולא הוצרכנו לקנט שיגלה לנו רז זה, שכל ההכרות האנושיות הנן סוביקטיביות יחוסיות, זאת היא ה"מלכות" בבחינת כלי דלית לה מגרמה כלום, והיא "בית הכנסת" או "ירח" המקבלת מאורות, וכל מעשינו, רגשותינו, תפלותינו, הגיונינו, הכל תלוי בזאת, "בזאת אני בוטח".

אבל מי שהוא מגזע אלילי, שאבותיו היו יכולים להסיח את דעתם מאלקי ישראל, "דקרו לי אלהא דאלהיא", יוכל להסיח דעתו ממה שהוא ע"כ יותר רם על כל, אע"פ שלפי ערכנו הוא כמי שאינו, שום צורה מושכלת ומטפיסית לא נמצא בו, אבל ידענו שאי אפשר אחרת כ"א הכל ממנו, אין אנחנו מדברים ולא חושבים אפילו במקור המקורות, אבל במה שאין אנחנו שוללים אותו כבר הכל חי וקיים עדי עד.

ודעה זו היא גאונם של ישראל היא לעד, אע"פ שסוף כל סוף גם זה אינו מתגלה כ"א בשכינה, מה בכך; אני ואין מצטרפים ע"י אותיותיהם.

אין זה המונותיאזים השולל את הכשרון המעשי, את החברותיות ואת היופי. המונותיאזים הוא בדוי מלבם של נכרים ו"מתורגם ארמית" שלא בדיוק כלל וכלל, הוא מין "א ין - ס וף - מ ו ש ג" - שהוא סותר את עצמו, ע"כ יעלה בתוהו.

לא זה הוא מקור שם אלקי ישראל, מקור הכל הוא אין-סוף הבלתי-מושג, שהוא מקומו של עולם, שרק ע"י רבוי הגוונים המצטבעים אנו יכולים לדבר בו ולהשיגו, ע"י רוב המעשה ורוב שלו, ע"י רוב אהבה ורוב גבורה.

זה יכול לומר ישראל, הקורא "זה אלי ואנוהו", לא המונותיאזיסמוס השומם והמדברי של האיסלאם,

יש דרך עבודה שכלית, שהאדם מתהלך על פיה בדרכי ד',
ויש דרך עבודה התלויה יותר בהרגש הטוב,
ושניהם נכללים בכלל: לב טוב!

השכל הטוב והאמיתי, המנהיג באמיתותו את כל כוחות הנפש,
והרגש הטוב המושל בכל נטיות לב האדם.

המשטר המדיני לפי היהדות (ה)

מדינת ישראל לאור ההלכה

הרב אורי שרקי

הכשרונות במקום אחד, לא באיש אחד ולא בעם אחד, לא בארץ אחת, לא בדור אחד ולא בעולם אחד, כי אם מפוזרים הם הכשרונות. והכרח השלמות, שהוא כח המושך היותר אידיאלי, הוא הגורם להמשך אחרי האחדות המרוממה, המוכרחת לבא בעולם, והיה ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד. ('אורות ישראל' פרק ה, פסקה ב).

לכל אומה יש כישרון משלה. חוסר השלמות של האומות גורם לכך שהן מזדקקות זו לזו - דבר המאחד את האנושות לדעת גם את ייחוד ד'. ומה בנוגע לעם ישראל? האם מצויים בתוכו כל הכישרונות? בזה יש הבדל בין הנגלה לנסתר. בנסתר יש בנו הכול, אומר הרב, מה שאין כן בנגלה.

אוצר סגולת עולמים בישראל הוא גנוז. אבל כדי לאחד במובן כללי גם כן את העולם עמם מוכרחים צדדי כשרונות מיוחדים להיות חסרים בישראל, כדי שיושלמו ע"י העולם, וכל נדיבי עמים.

זה טוב שאנחנו מזדקקים לעמים כדי להשלים את חסרוננו.

ובזה יש מקום לקבלה בישראל מקבל מהעולם, וממילא פנויה היא הדרך כלפי ההשפעה.

עם ישראל צריך לקבל מהגויים בין היתר את צורת המשטר, ואז ממילא נוכל להשפיע עליהם.

אלא שהקבלה היא מבחוץ וההשפעה מבפנים, כלומר פנימיות החיים שלמה היא בישראל, באין

תרבות פוליטית כקביעה למלך

כפי שבארנו לפי הנצי"ב, מצב התרבות הפוליטית של החברה מסביבנו קובע את המצווה להעמיד אצלנו מלך. מבחינה דתית הדבר מעורר תמיהה רבה: כיצד ייתכן שהתנאי לקיום מצווה מן התורה, אחת מתרי"ג מצוות, יהיה תלוי במצב התרבות הפוליטית אצל הגויים? מצאנו מצוות שתלויות בכל מיני תנאים, אבל תנאי כזה, שמחייב לבדוק ולחקור מהו המשטר המועדף כעת אצל אומות העולם, הוא תמוה מאוד.

'ונברכו בך כל משפחות האדמה'

התשובה לכך קשורה לשאלה גדולה יותר. מדוע בכלל הקב"ה רוצה שנקים מלכות? וכי לא היה די בזה שנקים דת? למה 'להטריח' אותנו בהקמת מדינה? והתשובה היא: 'וּנְבַרְכּוּךָ כִּי כָל מְשֻׁפָּחֹת הָאֲדָמָה' (בראשית יב, ג). כלומר יש לנו מסר לאומות העולם, וכל זמן שאין נקודת השתוות בינינו, כל עוד המשטר שלנו איננו מיישר קו עם המשטר המקובל בתרבות הפוליטית של ימינו - אין לנו יכולת להשפיע על האנושות. לפיכך יש להגן קודם כול על הדמוקרטיה, כמשטר המועדף בעולם, ורק אחר כך להגן על הזהות הדתית.

וכך כותב מרן הרב קוק זצ"ל:

צדקה עשה הקב"ה עם עולמו, מה שלא נתן כל

'מציאות מלך - אמנם אפשרית בממשלה רחבה או מצומצמת.'

יש מלוכה אבסולוטית שבה רוב הסמכויות נמצאות בידי המלך. ויש מלוכויות כמו באנגליה ובמדינות נוספות, שבהן המלכה או המלך משתתפים בטקסים ממלכתיים אבל סמכויות המלכות הוענקו לפרלמנט ולבתי הנבחרים.

ונראה שכשהעם במצב יותר טוב מוסרי - ממילא ממשלת המלך מצטמצמת,

יש שלב שבו המלך כבר אינו נזקק לרכז את כל הסמכויות בידיו. העם במצב טוב די הצורך על מנת ליטול חלק בשלטון.

על כן לעתיד לבוא נאמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם. נשיא תחת מלך. ובתורה נקרא מלך בשם נשיא אלא שאין על גביו אלא ד' אלהיו ואין זה חיסרון למלך כי אם עילוי לו מצד עילוי העם המונהג על ידו.

כאשר המלך אינו מולך באופן אבסולוטי - זה מעיד על תפארתו. הוא הצליח לגרום לכך שהציבור אינו זקוק לו כל כך, ואז במה מסתכם תפקידו? בכבוד שהוא מעניק לחברה.

ובמקום אחר בקבצים מתוך כתב יד קדשו (כרך א, לז-לח), מעיר הרב הערה חשובה ביותר שנכתבה אמנם בצעירותו, אך הוא לא מחק אותה:

[רבי] הלל היה חושב שמציאות מלך באומה בא מצד חסרון המוסר. אמנם ברוממות המוסר צריך רק תוקף פנימי גדול ונעלה על כן אמר 'אין משיח לישראל' כי אם בוא יבוא לנו תוקף לאומי נהדר מאוד וכח שלטון של ישראל הוא המשיחיות.

המילים הללו תואמות את הציגונות. הרב קוק כתב זאת בראשית ימי התנועה הציגונית שהעדיפה שלטון דמוקרטי על פני מלוכה.¹

וממשיך הרב:

אמנם המעמיק בעומק געגועי הנפשות הישראליות וקישורם למלוכות בית דוד יכיר שכל זמן שהסרים

צורך להעזר משום כח זר בעולם, וכל שלטון משרה בישראל מקרב פנימיות החיים הוא נובע, 'מקרב אחיך - ממובחר שבאחיך',

לכן לא ממנים גוי להיות מלך ואפילו לא גר.

ולחציגוניות החיים מזדמן שצריך השלמה דוקא מבחוץ, "יפיותו של יפת- באהלי שם", "חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו", ומשפע פנימיות החיים כנסת ישראל היא רק משפעת ולא מקבלת, 'ד' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר'.

אם כן, הקמת מדינה ישראל נדרשת על מנת לתקן את המשטרים בעולם כולו. ואולם איך אפשר ליישב את עניין המלוכה, בפרט לאור הציפייה הקדומה של עם ישראל למלך המשיח? האם רבינו יצחק אברבנאל אינו מעוניין במלך המשיח?

המלך - משיח בן דוד

כדי להבין זאת נציין כי קיימת בתלמוד דעה, אמנם דחוויה, שאין משיח בישראל. זו דעת רבי הלל המובאת במסכת סנהדרין (צח. ב): "אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו מלך יהודה". חזקיהו מילא את כל הפונקציות שהנביאים הועידו למשיח, ומכאן ואילך איננו זקוקים עוד למלך המשיח כדי שתתממש הנבואה. אומר רש"י, שאין כוונתו של רבי הלל שלא יגאלו ישראל, אלא שיגאלו אבל בלא מלך. כלומר רבי הלל רצה משטר דמוקרטי ללא מלוכות.

התלמוד דוחה את דברי רבי הלל, שהרי זמן רב לאחר מות חזקיהו, בתחילת ימי בית שני, אומר הנביא זכריה: "גילי מאד בַּת-צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מְלֶכֶךְ יָבֹוא לָךְ... עֲנִי וְרַכֵּב עַל-חֲמֹר" (ט, ט). ומכאן שהציפייה למלוכות נמשכה גם לאחר ימי חזקיהו מלך יהודה, ואם כן לפי התלמוד רבי הלל טועה ואכן תהיה מלוכות.

נשאלת עתה השאלה באיזה סוג של מלוכות מדובר?

אומר הרב קוק (בקבצים מתוך כתב יד קדשו, כרך א, פסקה לד, עמ' נג):

1. נציין כי הרצל חשב על האפשרות של הקמת מלוכה. בנו של הרצל, שלימים יצא מדעתו והתאבד, ראה את עצמו כמועמד להקים שושלת מלוכה במדינה שתקום.

ובקשו את ד' אלהיהם ואת דוד מלכם. להורות על עומק האהבה שהוטבעה והושרשה בנפש כלל האומה עמוק היטב למלכות בית דוד עד שרק עמה ירגיש את הצלחתן האמיתית ויקרת חופשתן ורוממות קרנו ורק בצמיחת קרן לדוד נחתום מצמיח קרן ישועה.

יבוא יום שנדאג להעמיד בראש המדינה אדם משושלת מבית דוד. ואז מכל העולם ינהרו לכאן המוני אנשים וישחרו לפתחה של האישיות הנאצלת הזו מבית דוד. אולם אין זה נוגע לאופי המשטר שיכול להיות משטר דמוקרטי או כל משטר אחר. צורת המשטר יכולה להתחלף ולכן - אין לקדש שום משטר.²

2. בנושא הזה היו מי שאמרו כי מאחר שיש לכנסת דין מלכות, אפילו הפגנה נחשבת למרידה במלכות, כל שכן מרי אזרחי. אבל לא מיניה ולא מקצתיה, שכן ברגע שהעם החליט שהשלטון שינהל אותו הוא שלטון דמוקרטי, הרי הוא כולל את כל מאפייני השלטון שהם זכות ההפגנה, זכות המרי האזרחי וכדומה. וכבר פסק בנושא בית המשפט העליון בארצות הברית, שקבע כי מרי אזרחי הוא מהמאפיינים העיקריים של משטר דמוקרטי.

אנו מלך משיח בן דוד אנו מרגישים שחסר לנו קניין היותר חביב ויקר.

באופן תיאורטי רבי הלל צודק, אבל קשה ליטול מהעם היהודי את הציור הנאיבי שליווה אותו במשך כל כך הרבה דורות. הרי במהלך הגלות המייסרת, לולא הציפייה להתחדשות מלכות בית דוד לא היה העם מחזיק מעמד. אם כן הציור הזה ברבות הימים הפך להיות מהותי.

על כן לא לעול ייחשב משיח לנו שנאמר שברבות הכשרון בכלל האומה לא יהיה צורך בזה. כי אם כעטרה וסגולה יקרה שאנו שואפים להשיגה על כן שרי רבי יוסף לרבי הלל [רב יוסף דחה את דברי רבי הלל] שחשב שיחסר לעד לנו הדבר שכל כך קדוש וחביב הוא לנו עד שניתן קץ לגעגוע חשב לזה כמו שכל אחד רוצה שיהיו לו הורים שיוכל לנשואם ולהתכבד בהם ולכבד זכרם.

הבן כבר מזמן מסתדר בכוחות עצמו, אבל לכבוד הוא לו שאביו הזקן משתתף בסעודה ונותן פקודות. אין זה עול אלא אדרבה, 'כבוד'!

על כן דימה הנביא בקשת דוד מלכם לבקשת ד':

המשך המאמר מעמ' 2

העיקרי המרובה באיכותו, שהוא התייחדות הצורה הפרטית הישראלית.. אינו בולט בו כל-כך, אי אפשר לו להתקיים, ע"כ עתיד משיח בית יוסף להיות נהרג.."

אבל, על-פי הרב קוק, אנשי יהודה לא אמורים לחגוג את ניצחונם אלא להתאבל גם הם על משיח בן יוסף - ובעצם לקלוט את עיקר הבעיה - ששני הכוחות הללו לא הצליחו לראות את עצמם כמכלול אחד, כשני רוחות אשר מהמפגש ביניהם יוצאת האמת האלוקית:

"אמנם אחרי הניסיון האחרון של סיבת מניעת הקיום של משיח בית יוסף, יתבוננו הכל שבאמת אין כאן כוחות מתנגדות, ושראוי להכניס הכל בחוברת אחת ולסדר דרכי האומה, באופן שכל שכלול כללי (יוסף) יהיה בסיס לשכלול הישראלי המיוחד (יהודה), ותהיה ההכרה בחסרון ההצטרפות משני הצדדים - בין מן הנוטים אחרי החומריות והכלליות (יוסף), בין מהנוטים אחרי הרוחניות והפרטיות (יהודה)".

שמי שנחלץ והגביר את הצד הכללי באומה נעשה בעונותינו הרבים צר ואויב לתורה ולקיום המצוות.. וכן מי ששם מגמתו ליסוד ההתייחדות הישראלית נעשה ע"י זה עצמו מנגד ומפריע לכל תיקון חומרי כללי"

מרב קוק רואה בארץ ישראל את מלחמת יוסף ביהודה במלוא עוצמתה. יוסף מקצין ומתעוות ויהודה במקביל מקצין ומתעוות. יוסף מבקש לאומיות כלבד ותרות אוניברסלית כלבד, ויהודה מבקש דתיות שדבר אין לה עם לאומיות וטבעיות.

במצב קיצוני כזה מי שישלם את המחיר הוא דווקא משיח בן יוסף (כזכור מדובר על הספד להרצל והרב קוק משיח לפי תומו הספד לתנועתו של הרצל עוד בימי העלייה השנייה..) בגלל שהקיצוניות שלה תעלה אותה על שירטון של ניתוק מהישראליות:

"ההתנערות לבקש חוזק לאומי, חומרי, ויתר מכשירי החיים הכלליים הם הכשרת 'משיח בן יוסף'.. כיון שהיסוד

שלהבת האהבה

מידות הראיה - אהבה, פיסקה ד'

הרב יצחק חי זאגא

גבורת קודש. היא בוערת בצמאון גדול, לתקן עולם במלכות שדי, לרומם את הכל באהבה לשורש הכל. היא מוציאה את האדם מהקור המשועמם, ומחממת את ליבו לעבודת ד' מלאת חיים.

מאירה היא את החיים.

אור האהבה המופלאה הזו, הוא אשר מבהיר את השכל, ומעניק לאדם ראייה עמוקה וברורה של החיים. מפנה מכשולים, מישר את הדרכים, ומסלק את החושך.

וענוגיה אין להם סוף, אין מדה מתארת את נועמם ומתקם.

כשהאדם זוכה להתחבר אל עצמו ולחוש את עצמת האהבה שבתוכו לכל, הוא מתענג רוחנית בעונג אינסופי, שאי אפשר לתארו במילים. אין מידה מוגבלת, יכולה לתאר את הנעימות הנשמית, ואת המתיקות ההרגשית של אהבה זו, שאפילו שירים משתפכים, לא באמת יכולו.

ומה אכזרי הוא האדם על עצמו, שהוא משתקע במחשכי החיים, מטריד עצמו בחשבונות רבים, ואת חיי החיים, את עדן יסוד החיים הוא משכיח מלבנו.

האדם ממש מתאכזר על עצמו, כשהוא משקיע את כל כולו, בחשבונות של הישרדות בסמטאות הצרות והחשוכות של החיים. כשהוא מחליט להטריד עצמו בטרדות החיים, הוא בעצם משכיח מליבו את עצמותו האמתית,

ד. שלהבת אש הקודש של אהבת ד' הלא בתוך הנשמה היא תמיד בוערת היא, מחממת היא את הרוח, מאירה היא את החיים, וענוגיה אין להם סוף, אין מדה מתארת את נועמם ומתקם. ומה אכזרי הוא האדם על עצמו, שהוא משתקע במחשכי החיים, מטריד עצמו בחשבונות רבים, ואת חיי החיים, את עדן יסוד החיים הוא משכיח מלבבו, ובשביל כך אין לו חלק בו, והרי הוא הולך שחוח, מתגרת יד החומריות הגסה המתגברת עליו, באין אור ואין זוהר. אמנם דבר זה נגד כל טבע הנפש ונגד טבע ההויה כולה הוא. חסד עליון מוכרח הוא להתפרץ, ממסגרותיו, וקדושת החיים תסלול נתיבות לשפעת העדן הופיע בכל שלל צבעיו, ובכל רעם הדר גבורותיו. עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

שלהבת האהבה והצמאון הפנימי

שלהבת אש הקודש של אהבת ד' הלא בתוך הנשמה היא תמיד בוערת היא.

כל יהודי נולד כשהוא אוהב ד'. הנשמה הטהורה שנתן בו בורא, נחצבה מן הקודש, מהשכינה הקדושה כנסת ישראל, שאינה אלא גילוי אלוקות. 'אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ' (מנחה של שבת). אור האחדות האוהבת את הכל, ומחברת את הכל, זהו האור הבוהר שנשמטנו. זוהי שלהבת חיינו.

מחממת היא את הרוח.

אהבה אדירה זו, מופיעה כשלהבת אש של

הרוחני של הנשמה האלוקית, ומעכבים את הזרחת אורה הבהיר והישר..

מהומת חיי החול, טורדת את האדם, מסתירה ממנו את ההוד הרוחני של נשמתו, ומעכבת את זריחת אורה. אז מה עושים? אומר הרב: וההשתלמות של החיים, צריכה שתצא אל הפועל על ידי נתינת ריווח של הפסקה והתנערות ממהומת החיים הרגילה. לטובת ההשתלמות וההתפתחות של חיינו, של אור הנשמה האלוקית שבתוכנו, אנו עוצרים את חיי החול בכל שבת. מתנערים ממהומת חיי החול. היחיד מתנער מחיי החול לפרקים קרובים, בכל שבת. "בא שבת באה מנוחה", מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים, "ביום הניח ד' לך מעצבך ומרוגזך ומן העבודה הקשה אשר עובד בכך" (ישעיהו יד' ג'), ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע מקורה..

גם בחיי הכלל, יש צורך בהפסקת מהומת החיים, כדי לשמר את אור הנשמה הלאומית, את החיים האידיאליים. לזאת נועדה שבת הארץ, היא השמיטה.

את אותה הפעולה, שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. צורך מיוחד הוא לאומה זו, שהיצירה האלוקית נטועה בקרבה באופן בולט ונצחי, כי מזמן ליזמן יתגלה בתוכה המאור האלוקי שלה בכל מלא זהרו, אשר לא ישביתוהו חיי החברה של חול, עם העמל והדאגה, הזעף והתחרות אשר להם, למען תוכל להתגלות בקרבה פנימה טהרת נשמתה בכללותה כמו שהיא..

גם הציבור צריך לעמוד על המשמר, שחיי הציבוריים לא יהפכו לחיי הישרדות חומרית נטולת אידיאלים, עד לשכחת עצמותו, תפקידו ושורש חייו. גם בחיי הציבור, יש לוודא שמרכז תשומת הלב, ניתן לשלהבת אש הקודש, של אהבת ד', היא אש החיים המאושרים.

הנופל לשכחת האהבה

ומה עם מי שנפל לשכחת האהבה? אומר הרב בפסיקה שלפנינו -
אמנם דבר זה נגד כל טבע הנפש ונגד טבע ההויה כולה הוא.

את השורש האלוקי של חייו, את העידון הרוחני האצילי שביסוד החיים.

ובשביל כך אין לו חלק בו.

כיון שהשכיח האדם מליבו, את העדן האלוקי שביסוד חייו, הוא אינו חש את העידון הרוחני הנשמתי. אהבת ד' נעלמת ממנו. שלהבת אש הקודש, שלהבת החיים המאושרים, כמו עזבה אותו לאנחות.

והרי הוא הולך שחוח, מתגרת יד החומריות הגסה המתגברת עליו, באין אור ואין זוהר.

חיי החומר וטרדות החיים, גברו עליו, חבטו בו ודכאו אותו, והוא טבוע בחיים שאין בהם אור ואפילו לא הארה מועטת. כל זאת בא לו, משום שבחר להתעלם מאש הצמאון הלוהט של נשמתו, ובחר לשקוע בחיי החומר.

אש התמיד

התורה מצוה (ויקרא ו' ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה'. כתב הרב:

את הצמאון האלהי, הבוער וסוער בשלהבת עזו בלב, אסור לכבות. אם כל המכבה גחלת מעל המזבח הגשמי, עובר הוא בלאו של אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, קל וחומר המכבה גחלת רוחנית עליונה מעל גבי המזבח הרוחני, המלא חיי קודש, הלב הישראלי (אורות הקודש חלק ג', מאמר דרך הקודש יא).

יהודי שבאיוולתו שוקע כולו בטרדות החיים ובחשבונות הקטנים והמקטינים של הגשמיות, הרי הוא כמו מכבה את אש התמיד שבתוכו. שלהבת אש הקודש של אהבת ד'.

השבת - שלהבת הקודש

כדי לשמר את שלהבת החיים הנשמית האוהבת, קיבלנו את מצוות השבת. שבת האדם ושבת הארץ. כפי שכתב הרב, בהקדמה לספרו שבת הארץ:

סגולת האומה, הטוב האלוקי הטבוע בקרבה.. אין חיי החול יכולים להוציאה מן הכח אל הפועל. חיים אלה, במהומתם המעשית התכופה, מסתירים הם את ההוד

השפע השמימי של מעינות העדן הרוחני, שיתגלה ויופיע ממעין השכינה, נשמת כנסת ישראל, יחפש ויברור לו את דרכי התחדשותו בפועל. את הנתיבות הנכונות בהן ילך. קדושת החיים הישראלים, שתתגלה על ידי התורה הקדושה, ותאיר מתוך נשמותיהם של ישראל, היא אשר תסלול את הנתיבות החדשות העתיקות, לשפע החדש שיאיר בכל הלבבות. נתיבות לפרט, ונתיבות לכלל האומה, כשתחזור להתרכז באהבת ד' בכל מערכות חייה.

הנתיבות הסלולות על ידי קדושת החיים, יהיו כאלה שיאפשרו לשפע המתחדש, **להופיע בכל שלל צבעיו**, בכל הגיוון האדיר שלו, בספרות ואמנות, במחשבה ומעשה, בכל גווני החיים, בכל הגוונים השונים של עבודת ד'. **ובכל רעם הדר גבורותיו**. בכל עצמת גבורתו המעשית המנצחת.

עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיהו סד' ג).

פירש רש"י, 'עין שום נביא, לא ראתה את אשר יעשה הקדוש ברוך הוא למחכה לו, זולתי עיניך אתה אלהים'. החזיון של שלהבת אש הקודש של אהבת ד', שתפרוץ בליבו של כל יחיד מישראל, ובלב האומה כולה, יביא את העולם אל האושר העתידי, אושר שאפילו עיני הנביאים לא ראו, מלכד האלוקים לכדו.

שלהבת האהבה, היא עצם החיים עצמם. היא הטבע הישראלי, איתו אנו נולדים, ולעולם לא ישתנה. זהו טבענו, וזהו גם טבעה של כל ההויה כולה, בכללותה ואף בפרטיה כל פרט ופרט לפי מדריגתו.

חסד עליון מוכרח הוא להתפרץ, ממסגרותיו.

הנביעה של שלהבת אש הקודש של אהבת ד', היא נביעה שבאה מהחסד האלוקי העליון. היא זורמת לתוכנו משמים. אי אפשר לכלוא אותה לנצח. היא תתפרץ ותפרוץ את סגור כלאה. היא תשבר את חומות הטרדות שהושלכה לתוכן. האדם והעם ירגיש כמו התקף פנימי נשמתי של אהבת ד', עולה ובווער מתוכו, מעורר געגועים אדירים, כיסופים של אש לזהות. אין דבר בעולם שיוכל לה לשלהבת אש הקודש הזו בהתפרצה, בלבת אש. כפי שתיאר שלמה המלך, שיר השירים ח' ז', 'מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה'. האהבה תפרוץ בכל הכח ובכל העצמה, והלבבות יסרבו להירגע, עד למילואה בכל יופיה והדרה, בהשפעתה המעשית השלימה, על כל פרטי החיים כולם. כך יהיה.

קדושת החיים

וקדושת החיים תסלול נתיבות לשפעת העדן להופיע בכל שלל צבעיו, ובכל רעם הדר גבורותיו.

אף שצריך האדם שישים מעייניו אל ישועת הכלל,
מכל מקום צריך הוא להיות עסוק בשלימותו הפרטית.

אלא שצריך שתהיה כוונתו שעל ידי שלימותו יתאחד אל הכלל
ובזה איננו נפרד מהכלל גם בהיותו עסוק בשלימותו הפרטית.
(שמונה קבצים א, עמ' תסו)

יש מצב גבוה, שלפעמים האדם מרגיש נועם ד'
בהתגברות רגשות הדר כבוד עליון ורוממות השגתו,
עד שבחפצו רק להתענג על ד',
אין כל הצרכים שבעולם תופסים אצלו מקום...

על כן לצורך תפילה ינמיך את מקומו,
ויכווין רגשותיו באופן מקביל לעבודתו, בשעה הראויה לכך...
(עין איה ברכות א, קנא)

קנאה ואהבה

הרב ליאור לביא

קנאות וסובלנות

קנאתו של פינחס מגיעה על רקע מצב רוחני עגום שאליו התדרדרו ישראל כאשר ישבו בשיטים והחלו להתערות בסביבה המואבית ולהתבולל בתוכה: **”וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזָנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב”** (במדבר כה, א).

והנה, דווקא **בזכות קנאותו**, זוכה פנחס לברית שלום: **”הֲנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם”** (במדבר כה, יב). במבט ראשון, הקנאות והשלום נראים כשני הפכים, תכונות סותרות ומנוגדות. בנוסף לכך, מידת השלום המיוחסת לבני אהרן, אוהב השלום ורודף השלום, מרחיקה על פניו עוד יותר את הקשר בינה לבין מידת הקנאות הלוחמנית והלא מתפשרת.

מהו אם כן אם כן היחס והזיקה בין הקנאות לבין הכהונה ומידת השלום?

בין רכרוכיות לסובלנות

באגרת תתעא (אגרות הראיה, ג, עמ' קנה-קנט) להרב ד"ר משה זיידל, עומד הרב על מקומה של ה'סבלנות' (בלשונונו - 'סובלנות'):

”הסבלנות מקור חיים היא, אבל במה דברים אמורים, בזמן שהיא באה מתוך **הטוהר של הדעת והמוסר**, שאי-אפשר לו להתברר כי אם מתוך ההכרה הבהירה **בהמהות של חיי האומה ונשמתה התולדתית...**”

בדבריו אלו מעמיד הרב את אחד היסודות המהותיים להבנת הסובלנות המתוקנת. סובלנות אמת יכולה לנבוע, לדבריו, רק מתוך ”הטוהר של

בכל שנה מחדש, מעוררים בנו ימי החנוכה, את זיכרון גבורת רוח בית חשמונאי; שבעוז רוחם, כנגד כל הסיכויים, הרימו את נס המרד נגד האימפריה היוונית-הלניסטית, ואשר רבים מבני עמנו נהו אחריה ונסחפו בגליה באותם ימים. קנאתם של בית חשמונאי לתורה ומסירותם לעמם, הובילה בחסדי שמים לקביעת ימי החנוכה עד לימינו אנו.

בעידן פוסט-מודרני ורב-תרבותי כשלנו, מתעוררת שאלת מקומה של מידת הקנאות ביתר שאת: מה מקומה של הקנאות כחלק מעולמנו הרוחני, ובהתאמה - מה מקומה של הסובלנות לדעות המנוגדות לנו?

במבט ראשון, הקנאות נתפסת כתכונה מאיימת ותוקפנית; סוג של חוסר יכולת להכיל דעות מנוגדות לדעותי או לפתוח את הלב ואת המחשבה לכיוונים שונים מאלה שאני מורגל בהם. הסובלנות לעומת זאת, מלאה חיוביות, אהבה והכלה, ומוכנה לקבל כל דעה וכל מחשבה. במובן זה, לקנאות אין מוניטין חיוביים יותר מדי. אלא שאם נעמיק יותר, נקבל תמונה שונה בתכלית.

בריתי שלום

הקנאי המפורסם ביותר בתורה, ממש כבני משפחת חשמונאי, היה כהן - **”פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיבִי אֶת חֻמַּתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי”** (במדבר כה, יא).

והיא מחזירה אותנו לקנאותו של פינחס. האהבה הגדולה של פינחס לקדושת ישראל, למעלתם ולתפקידם, אינה מאפשרת לו לשבת בחיבוק ידיים כאשר הוא רואה כיצד אלה נרמסים ונשחתיים.

זוהי **קנאות** שכל מגמתה איננה אלא **האהבה** לאורם ומעלתם של ישראל. ממש כאותה נאמנות של אדם לכני ביתו ולברית הכרותה עם רעייתו. במובן זה, אהבה ללא קנאה, חסרה את עוצמת הנאמנות שיש בברית. וכך מובא בזוהר (ח"א דף רמ, מתורגם לעברית):

"כל מי שאוהב ואינו קושר עם אהבתו קנאה - אין אהבתו אהבה. כיוון שקינא - אהבתו שלמה. מכאן למדנו, שצריך אדם לקנא לאשתו, כדי שיתקשר עמה באהבה שלמה".

לא יוכלו לכבות את האהבה

הרוח היוונית-הלניסטית ביקשה לפרוץ ולפגום בברית השלום שבין כנסת ישראל לאביה שבשמים - לחלל את הקודש. כך ניתן להבין את גזירתם: "בתולה הנישאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחילה" (כתובות דף ג, ב וראה רש"י שבת דף כג, א, ד"ה 'באותו הנס'). וכך גם את רצונם לתרגם את התורה ליוונית. כלומר, לבטל את הייחוד שבין ישראל לעמים (=תיבעל להגמון) ובין תורת ישראל ליתר החכמות (=תרגום ליוונית).

קנאת החשמונאים הייתה רצופה אהבה לכבודם ומעלתם של ישראל, ובכך ביטאו את צד הכהונה שקיים בכל אדם מישראל בעומק לבו ונשמתו:

"כן יש בכל אדם מישראל צד כהונה, מפני שבכללם המה ממלכת כהנים וגוי קדוש... אותו הפך הקטן שמונח בחותמו של כהן גדול, לא יוכלו היינים לטמאות, לעקור מכלל ישראל קישורם הפנימי העמוק עם ד' א-לוהי ישראל, זה לא יוכלו כל בעלי כח וזרוע, "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה". (עין איה שבת חלק א פסקה יב, עמ' 65)

דברים אלה שופכים אור גם על דרכו של הכהן הגדול, מן הרב זצ"ל, שלכו היה מלא אהבה לישראל ולכל ברייה, ודווקא משום כך ידע לקנא באמת על פריצת גדר הקדושה, המוסר והיושר. שני צדדים אלה אינם אלא שני צדדים של אותה המטבע; האהבה והקנאה. "והאמת והשלום אהבו".

הדעת והמוסר, לא מתוך 'נחמדות' ו'הכלה' לכל דעה ולכל עמדה רעיונית, אלא דווקא מתוך נאמנות לדעת אמת, למוסר וליושר.

כדי לקבל קנה מידה וסולם ערכים מלא כזה, יש צורך ב"הכרה הבהירה במהות חיי האומה ונשמתה התולדתית", כלומר - בהזדהות עם הצדק הא-להי כפי שמשקף בתורת ישראל ובחיי תולדות ישראל ותרבותו. וכך ממשיך הרב:

"אבל בזמן שהיא (=הסובלנות) באה מתוך רכרוכות הלב, ורפיון הרוח הרי היא נעשית לסם ממיית ומכלה, שסופו להביא לקנאה מרה וקשה כשואל, שמחזיקיה יהיו דווקא הדוגלים בשם הסבלנות"

מפליא להיווכח כיצד היטיב הרב לתאר תופעות שאנו חווים כיום בצורה מוחשית, כאשר דווקא אלה הדוגלים בסובלנות ובפתיחות תרבותית, נעשים לקנאים הגדולים ביותר לכל מי שלא מוכן 'ליישר קו' עם עמדתם הסובלנית והפלורליסטית.

קנאות ואהבה

קנאתו של פינחס הכהן ביטאה בצורה ממשית את האהבה העמוקה לישראל ולרוח, שבשמה נקרא בשם ד'. במובן זה, הזנות המבטאת טשטוש מוחלט של קדושת ישראל וייחודיותו, מהווה פגיעה בראש ובראשונה בישראל עצמו. וכך ממשיך הרב (שם):

"כשאנו מבחינים יפה את העורך העצמי שיש לתורת ישראל לדבר ד' אשר עמו עם רוחו ומהותו, וכל מפלאות חייו הארוכים והנפלאים, נדע ונכיר מיד, כי הסבלנות הבאה לחסום את הדרך של עז החיים לעמוד על ידו נגד כל מהרס עד היסוד את נשמת האומה, ומכניס רוח תוהו במערכת חייו, היא דומה לאותה הסובלנות של האיש הרואה שכבודו ביתו ומשפחתו נתון הוא למרמס כל פריץ והולל, והוא ברפיונו מעמעם ומחשה..."

הרב מדמה בדבריו את הסובלנות הרכרוכית, שאיננה יודעת להציב גבולות ולמחות בתוקף כאשר חלה פגיעה ביקר ובמקודש, לאדם הרואה כיצד נכנסים זרים לביתו ופוגעים בגסות בקדושת אשתו או בתו "והוא ברפיונו מעמעם ומחשה".

נראה שהדוגמא שהרב נוקט בה איננה מקרית

יש לכם היום הזדמנות לגור בשכונה של מחר

דירות
4,3 חדרים החל מ-
1,190,000 ₪

נמכרו כל דירות 2 החדרים

הון עצמי נדרש
500,000 ש"ח

פרי נדל"ן מציגה את PERI SPECIAL

פרויקט המגורים החדש ברחוב מקס ברוד בפתח תקווה, בואו להבטיח את מקומכם בשכונה שעומדת להיות האזור הנחשק ביותר בעיה ליהנות ממגורים ברמה הגבוהה ביותר, מאיכות חיים מובטחת ובריכת שחייה צמודה.

פרי נדל"ן
מקבוצת אלעד פרי

PERI SPECIAL

***5066**
www.perinadlan.co.il

ל"אטעו אמתק טלס

BEIT
HARAV
BOOK

בית
הרב
קוק

'בית הרב' | זאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il beitharavkook@gmail.com

אור לציון
בית הרב קוק

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 www.ortotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור